

Vastamata jäänud küsimused Tartu keskpargi hoonestamise kohta

[Sissejuhatus](#)

[Küsimused](#)

Sissejuhatus

Kultuurikeskuse ehitamine Tartu keskpargi ehk Keskpargi Emajõe poolsesse külge võeti eesmärgiks Kesklinna üldplaneeringu menetlemise käigus aastatel 2014-2016. Planeeringu avaliku väljapaneku käigus 19.10–19.11.2015 esitati umbes 160 ettepanekut, millest umbes pooled puudutasid pargi- ja haljasalade vähendamist. Linn oli koostanud kõigile neile vastamiseks üheainsa paarilõigulise kommentaari, mille põhisisu oli, et haljasalade vähendamise eesmärk on linna tihendamine.

Ettepanekud olid esitanud ka keskkonnaorganisatsioonid nagu Eesti Roheline Liikumine ja Eestimaa Looduse Fond, aga ka keskkonnahoidlikult areneva Tartu Agenda 21 programmdokumendi linnapoolne koostaja Irja Alakivi, kes kõik võtsid sõna pargi- ja haljasalade vähendamise vastu ning said sellesama üldsõnalise vastuse viitega paarilõigulisele kommentaarile.

Üldplaneeringu avalikustamise ajal koostati ka märgukiri Kesklinna parkidesse ehitamise vastu. Märgukirja allkirjastanud 2716 inimesele vastati viitega sellelesamale paarilõigulisele üldvastusele. Meie petitsioon Kesklinna pargi säilitamiseks on praeguseks kogunud 4930 allkirja.

Linna üldsõnalised vastused Kesklinna pargi- ja haljasalade vähendamise põhjenduseks pole olnud piisavad ja lahvatanud vaidlused on tõestuseks, et kaasamine jäi otsuse tegemise ajal pealiskaudseks. Soovime aru saada, kuidas jõudis linn Kesklinna üldplaneeringu menetlemise käigus seisukohale, mis ei vasta pea 5000 inimese arusaamale Keskpargi tulevikust südalinna.

Küsimused

Tahame saada selgeid vastuseid järgnevatele küsimustele:

- 1. Kuidas jõuti arusaamale, et pargi- ja haljasalade hõivamine hoonetega vastab linna arengudokumentidele jt pikemaajalistele eesmärkidele ning lepingutega võetud kohustustele keskkonnahoiu ja roheline linnaplaneerimise vallas, sj kuidas tagatakse rohealade sidus võrgustik, kuidas tõstetakse pargi- ja haljasalade pindala linnaosades ja asumites ning mismoodi tõstetakse pargi- ja haljasalade kvaliteeti linnaelanike elukeskkonna jaoks?**

- a. Linn on lubanud säilitada rohealade sidusa võrgustiku, st rohealad on omavahel minimaalselt nurkapidi seotud nagu malelauamuster. Eesmärk säilitada rohealade võrgustik on läbivalt toodud linna arengu- ja planeerimisdokumentides, kuigi pole selge, kas selle sisuline tähendus on kõigis neis säilinud.
  - b. Linn on lubanud mõõta säästva arengu edukust näitajatega nagu üldkasutatavate parkide ja haljasalade kogupindala, eri tüüpi rohealade pindala elaniku kohta, mh linnaosa või asumi kaupa. Seejuures on linn võtnud endale kohustuse eri tüüpi parkide ja haljasalade pindala mitte vähendada, vaid järk-järgult suurendada. Haljasalade suurenemine ei saa tulla statistikaga manipuleerimisest, nt Tähtvere vallaga liitumisega, sj ei ole mõeldav, et parkide ja haljasalade pindala väheneb linnasüdames, milles toimuv on sümboliväärtusega ning avaldab sellega otsest mõju säästva arengu eesmärkidele ning nende elluviimisele ülejäänud linna asumites.
  - c. Linn on lubanud tagada elanikele kvaliteetsed ja elukeskkonda rikastavad rohealad, sj tagada puhke- ja virgestusvõimalused, kujundada haljasalaid vaba aja veetmise paikadeks — parkideks või parkmetsadeks. Seejuures on linn lubanud mõõta ka sellise tegevuse edukust mõõdikutega nagu eriteenuseid või erivõimalusi pakkuvate haljasalade pindala linnaosas elaniku kohta jmt. Linna kodulehelt pole need andmed leitavad, sj pole leitav ühtegi parkide kasutatavuse uuringut ega kava parkide kvaliteedi tõstmiseks.
- Keskpargi pindala vähendamine on ilmses vastuolus parkide ja haljasalade pindala suurendamise eesmärgiga.
  - Keskpargi Emajõe poolse külje blokeerimine ehitusega on ilmses vastuolus rohealade sidusa võrgustiku säilitamise põhimõttega, sest kaotab sideme Emajõe rohekoridori ja Barclay pargi ning Uueturu pargi vahel, st pargid ja haljasalad ei moodusta enam sidusat ruudustikku. See avaldab mõju nii linnalooduse elurikkusele kui parkide ja haljasalade kasutamisele rohepausi pakkuva läbikäigulana linnaelanike poolt.
  - Tartu linn on uurinud kergliikluse kasutamist ning see on oluliselt parandanud linnaplaneerimist jalgratturite, jalakäijate ja kergliiklejate jaoks. Samasugused uuringud parkide, nende kasutamise ja kvaliteedi kohta puuduvad, samas plaanib linn parkide ala vastupidiselt võetud kohustustele ja arengudokumentidele vähendada, kuigi on lubanud tõsta nende kvaliteeti.

Linn võtnud endale Tartu Linnavolikogu 17. detsembri 1998. aasta määrusega nr 67 kohustuse täita Rio de Janeiro 1992. aasta ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsi eesmäärke ning sõnastanud need Tartu Agenda 21 raames:

"Emajõe kallastel jätkatakse puhke- ja virgestusvõimalusi pakkuva Emajõe rohelise koridori ja sealt hargneva rohelise võrgustiku ja tuumalade

kontseptsiooni realiseerimist. Eesmärk on suurendada järk-järgult nii heakorrastatud kui poollooduslike parkide ja haljasalade pindala."

Põhimõtet on lakoonilisemalt korratud Tartu arengustrateegias 2030:

"Koos naaberomavalitsustega tuleb välja arendada ühised infrastruktuurid, tagada rohealade säilitamine, jätkata Emajõe kallasadade avamist ja haljasmaade kujundamist vaba aja veetmise paikadeks — parkideks või parkmetsadeks."

- 2. Kui linn on otsustanud parki kultuurikeskuse ehitada, nimetab selle eesmärgiks linna tihendamist ja linnaraamatukogu ning kunstimuuseumi ruumiprobleemi lahendamist ning näeb alust, et ülal loetletud põhimõtete ja arengueesmärkide suhtes teha reservatsioone, siis missuguste meetmetega kavatakse korvata linna arengudokumentides lubatud ja ootuspäraste hüvede kaotus linnaelanikele?**
- a. Linnakeskuse tihendamine transpordivahemaid vähendava meetmena on kindlasti keskkonnahoiu mõttes positiivse tähendusega, kuid see on sekundaarne arvestuslik meede ega asenda vahetuid füüsilisi loodusväärtusi elukeskkonnas nagu park või haljasala. Meie seisukohalt on linna tihendamine Keslinna pargi arvelt karjuvas vastuolus keskkonnahoiu põhimõtetega ja põhilisi loodusväärtusi nagu park ei saa asendada sekundaarsete meetmete arvatava või loodetava positiivse mõjuga tulevikus ega teha selliseid põhimõtteid ülemaks rohekeskkonna kujundamise baaspõhimõtetest, mis ka arengudokumentides selgelt sõnastatud. Kasvav allkirjade hulk petitsioonidel näitab, et linna tihendamise põhimõtte sekundaarsust keskkonnahoiu ja rohekeskkonna baasväärtuste suhtes mõistavad samamoodi ka linnaelanikud.
  - b. Kultuurikeskuse ehitamisel kliimaneutraalse ehitusprotsessi tagamine, hoone materjalivalikuks puidu määramine, vertikaalhaljastuse ja päikesepaneelide kasutamine, parki võimalikult palju säästvate arhitektuuriliste lahenduste eelistamine jmt on keskkonnahoiu mõttes positiivsed ja tõepoolest vahetud füüsilised meetmed, kuid ükski neist ei asenda parki kui iseseisvat väärtust. On tõepoolest teatud sümbolväärtusega ehitada linnasüdamesse eeskujulikult rohelistest põhimõtetest lähtuv hoone, kuid selle tühistab samas kohas oleva pargiala hävitamine hoone nimel kui negatiivne sümbol, mis pealegi on Tartu linnaplaneerimises korduv halvaloomuline muster ja mille süvenemise sümboliks see lõpuks osutub.
  - c. Kaotatud pargiala kompenseerimine samaväärse alaga südalinnas võiks olla sobiv meede kahjude korvamiseks, kuid selle kohta pole tehtud ühtegi ametlikku ettepanekut. Siiski jääb küsimus, et isegi kui on võimalik tagada rohealade terviklikkus rohekoridoride vm rohealade sidususe kadu korvavate meetmetega, kas Kespargi terviklikkuse kaotamisel on südalinnas üldse enam samaväärses funktsioonis pargipinda, mis rahuldaks inimeste vajadust

rohe- ja virgestusala järgi samal määral — eriti kui linn on ühtasi võtnud eesmärgiks linna tihendamise kasvuhoonegaaside vähendamise meetmena.

- 3. Kui eelnevad küsimused ei saa positiivset vastust, siis missuguseid kultuurikeskuse Keskparki ehitamise alternatiive linn kaalus ja on valmis kaaluma, missugustest põhimõtetest teiste asukohtade hindamisel lähtuti, missugune oli sisend ja missugused olid hindamiskriteeriumid asukohtade sobivuse hindamisel, kellelt telliti sellekohane uuring ja kus sellega tutvuda saab?**
- a. Linn loetleb enda kodulehel kultuurikeskuse asukoha alternatiive ning esitab neile vastuargumente, kuid ei too välja selgeid põhimõtteid ja kriteeriume asukoha valikuks. Seetõttu jääb toodud loetelu juhuslikuks ega ole võimalik päriselt hinnata alternatiivide perspektiivikust ega valitud asukoha õigsust.
  - b. Kuna linn on väljendanud soovi suhtuda kehtestatud üldplaneeringusse loovalt ja vajadusel nihutada detailplaneeringuga kultuurikeskust Keskpargist välja nt Vabaduse puiesteele või planeeringujärgsest pinnast ka Kүүni tänava poole, siis tegelikult vääricks kultuurikeskuse projekt loovat arhitektuurset lähenemist kogu südalinna või laiendatud Kesklinna Uueturu, Vanalinna, Sadama ja Ülejõe asumite piires. Kuna sellist uuringut või analüüsi pole tehtud, siis see võiks anda vaidlustele hoopis perspektiivikamaid lahendusi, nt praeguse avaturu asukoht ja Turusilla ümbrus vastavad enamikele linna poolt kultuurikeskusele seatavatele kriteeriumidele, sj keskparki sobiks suurehitiste asemel pigem madalad ajutised rajatised, mis on tüüpilised turule. Kuna linna poolt asukohale ja hoone kasutatavusele seatud kriteeriumid on mitte-ametlikud ja esialgsed, arhitektuurikonkurssi osapooli rahuldava lahenduse leidmiseks pole tehtud, siis on linnaga sel teemal dialoogi astumine tehtud väga keeruliseks.
  - c. Üheks selgeks alternatiiviks on kultuurikeskuse ehitamine Holmi kvartalisse, sj on argumendiks nii algselt üldplaneeringus ette nähtud riigimaja ehituse ärajäämine kui ka seal olev riigimaa, mille reserveerimine kunstimuseumi kui riigiasutuse oleks eelduspärane. Holmi kvartali kasuks räägib ka paiknemine lähemal Eesti Rahva Muuseumile, seda nii transpordi, linnaruumi kui asutuste eeldatava koostöö mõttes.
    - i. Arhitekt Andri Ksenofontov Keskpargi päästmise toetusrühmast on pakkunud kultuurikeskuse kohaks Holmi kvartalit koos liikluslahendusega, kus kiire ühistranspordi liin seob Sükut ERMiga ja Turusilla parklaga. See leevendab kesklinna liiklusprobleeme ja integreerib ERMi paremini kesklinnaga, ühendades Suku ja ERMi orgaaniliselt seotud kultuurikompleksiks, millest võidavad koos linnarahva ja linna külalistega mõlemad asutused.
    - ii. Arhitekt Janek Maat Keskpargi päästmise toetusrühmast on kinnitanud vajadust kujundada Keskpark linna keskpargiks selle sisulises tähenduses ning paigutada kultuurikeskus Holmi kvartalisse,

kus see on vaadeldav ning avatud jõe ja päeva- ja öhtupäikesele ja võis täita sisuliselt kogukonnakeskuse funktsiooni, ka näeb ala sellise kasutuse ette Holmi kvartali arhitektuurikonkurss.

d. Alternatiivina saab kaaluda suurprojektist loobumist ning kunstimuuseumi ja raamatukogu lahutamist.

i. Arhitekt Toivo Tammik Keskpargi päästmise toetusrühmast on pakkunud hoolikamalt läbi kaaluda Süku ruumiprogramme ja täpsustama, millised nõudmised ja vajadused on Tartu Kunstimuuseumil ja Tartu Linnaraamatukogul, mida Süku hoone peaks teenima. Ta teeb ka ettepaneku lahutada Sükust parkla, mis on lisatud linnavalitsuse taotluses Riigikogu kultuurikomisjonile.

- Kõigi nende variantide analüüs linna poolt on kesklinna üldplaneeringu seletuskirja, avaliku väljapaneku ettepanekute vastuste ja volikogu arutelude tasemel. Linn ei ole koondanud seda infot terviklikuks dokumendiks, sedastanud kultuurikeskuse asukohavalikule selgeid kriteeriume ega linnaplaneeringu põhimõtteid, pole toimunud ametlikku arhitektuurikonkurssi linnaplaneeringu mõttes sobiva lahenduse leidmiseks. Seega puudub projekti menetlemisel elementaarne läbipaistvus ja mõistetavus üldsuse jaoks. Kuna tegu on üleriiklikult olulise projektiga, siis ei saa eeldada projekti puhul vähemat kui selgelt sõnastatud dokumentatsiooni.
- Ideaalis võiks niivõrd olulise projekti puhul eeldada uuringut linnaplaneerimise valdkonna ekspertide poolt või veelgi enam konkurssi parima lahenduse leidmiseks. Kui linn on valmis suhtuma loovalt Keskparki ja selle ümbrusse, siis tegelikult võiks olla abi loovusest kultuurikeskuse südalinna paigutamise eri variantide kaalumisel, sest Keskpargi hõivamine riskülikuga selle Emajõe poolses küljes on pigem asutuste mehhaaniline nihutamine üle Raekoja platsi lähimale suurele hoonetel vabale pinnale. Kuna kogu projekti aluseks on rohelise linnaplaneerimise mõttes vastuoluline eesmärk kasutada ehitusaluse maana Keskparki, siis on halvasti põhjendatus ja dokumenteerimatus ka takistus projekti elluviimisel, nt linnaelanike protestide või roheorganisatsioonide algatatud kohtuvaidluste tõttu.

4. Missugune on plaanitava kultuuri-, konverentsi- ja kogukonnakeskuse juhtimismudel ja kasutuseeskiri kogukonnaliikmete jaoks, missugused on garantiid, et tegemist on avaliku ruumiga, mis on avatuselt võrreldav pargialaga?

a. On lubatud luua sihtasutus, aga pole selgitatud, kes sinna kuuluvad, mis on selle juhtorganite komplekteerimise põhimõte, põhikirjalised eesmärgid ja töökord. Hetkel puudub kultuurikeskusel isegi vastutav meeskond ja projektijuht, kes haldaks kõiki selle planeerimisega seotud probleeme, vastaks küsimustele jne, kontseptsiooni eest võtavad sõna linnapead ja abilinnapead, eri juhtivad linnaametnikud, allasutuste töötajad ja sõltumatud, aga häälekad eestkõnelejad, kelle seisukohad räägivad üksteisele vastu.

- b. Kuidas on kogukond plaanud kaasata linnaelanikele lubatava kogukonnakeskuse juhtimisse? Kui tegu pole ainult raamatukogu või ainult kunstmuuseumiga, vaid kogukonnakeskusega, siis missugune on kogukonna osalus selle keskuse tegevuse kujundamisel ja käigushoidmisel? Kuidas jaotatakse vastutus raamatukogu, muuseumi ja kogukondade vahel ning tagatakse toimiv kogukondlik juhtimismudel?
  - i. Märt Pöder Keskpargi päästmise toetusrühmast on algatanud Keslinna seltsi loomise, mis võiks olla linnale partneriks kogukonna kaasamisel kultuurikeskuse projekti ettevalmistamisse kui ka selle hilisemal käigushoidmisel.
- c. Kuidas garanteeritakse, et ehitatav hoone jääb linnaruumis avalikku kasutusse kogukonnakeskusena ka siis, kui nt digitaliseerimine muudab oluliselt avalike raamatukogude funktsioone, muutvad majanduslikud olud sunnivad ümber mõtestama muude plaanitud pindade kasutuseesmäärke jmt?